

ВСТУП

Протидія злочинності – одна з найважливіших функцій держави. Загальними завданнями, які вирішуються під час її реалізації, є припинення злочинів та забезпечення ізолювання злочинців від суспільства, а також сприяння їх ресоціалізації. Виконанням означених завдань займається система органів кримінальної юстиції, однією з основних ланок якої є установи Державної пенітенціарної служби України.

Незважаючи на ізоляцію злочинців від суспільства у виправних колоніях, вони продовжують вчиняти злочини та інші правопорушення, тому злочинність у місцях позбавлення волі слід розглядати як складне, негативне соціально-правове явище, що являє собою специфічний різновид рецидиву і виражається в сукупності заборонених кримінальним законом діянь, що вчиняють засуджені, які відбувають покарання за попередній злочин у виправних колоніях.

Протидія злочинності у місцях позбавлення волі – частина профілактичних зусиль у масштабах всього суспільства для протидії злочинним проявам і, передусім, агресивній злочинності. Успішне запобігання насильству серед засуджених можливе за умови цілеспрямованого навчання співробітників виправних колоній способом і прийомам виявлення груп негативного спрямування та їхніх лідерів, вивчення та вирішення конфліктів серед засуджених.

Відбуваючи покарання у місцях позбавлення волі, лідери та «авторитети» злочинного середовища (а їх тисячі) продовжують керувати групами негативного спрямування та чинити протидію кримінально-виконавчому процесу.

Зважаючи на це та на наявність в установах виконання покарань кримінальних груп негативного спрямування, лідерів та «авторитетів» злочинного середовища, які не відмовились від протиправних дій, необхідне комплексне використання кримінально-виконавчих та оперативно-розшукових сил і засобів для забезпечення режиму відбування покарань та організації протидії їхній злочинній діяльності в установах пенітенціарної системи.

Джерельною базою написання монографії є Конституція України, чинне законодавство, інші нормативно-правові акти Укра-

їни та роботи вчених і практиків із кримінології, криміналістики, кримінально-процесуального і кримінально-виконавчого права, оперативно-розшукової діяльності та інших правових наук: Г. А. Аванесова, В. О. Алексєєва, В. М. Анісімова, Ю. М. Антоняна, О. М. Бандурки, Б. І. Бараненко, В. М. Бикова, Ю. Д. Блувштейна, Р. С. Белкіна, О. В. Білокурова, Г. М. Бірюкова, Б. Є. Богданова, І. Г. Богатирьова, В. Л. Васильєва, О. Н. Васильєва, А. І. Вінберга, С. Є. Віцина, Л. Є. Владимірова, О. Ф. Возного, Б. С. Волкова, Ю. А. Вороніна, В. М. Всеволодова, М. Н. Гернета, В. В. Голіної, Д. В. Гребельського, Л. Ф. Гули, О. М. Гуміна, А. І. Гурова, Н. О. Гурової, А. М. Давиденка, І. М. Даньшина, С. Ф. Денисова, Т. А. Денисової, Е. О. Дідоренка, О. М. Джужи, О. Ф. Долженкова, А. І. Долгової, М. І. Єнікєєва, А. П. Закалюка, В. К. Звірбуля, К. Є. Ігошева, В. А. Журавля, О. Г. Кальмана, І. І. Карпеця, А. В. Кирилюка, І. П. Козаченка, Я. Ю. Кондратьєва, О. Г. Колба, В. О. Коновалової, О. М. Костенко, М. В. Корнієнка, С. І. Кузьміна, Н. Ф. Кузнецової, В. М. Кудрявцева, О. М. Литвака, Н. С. Лейкіна, А. Г. Лесаря, В. В. Лунєєва, В. О. Лукашова, А. В. Михайличенка, А. І. Мокрецова, В. І. Монахова, Д. Й. Никифорчука, В. С. Овчинського, С. С. Овчинського, В. Л. Ортинського, Б. Д. Паригіна, В. Ф. Пирожкова, Е. Ф. Побігайло, М. А. Погорецького, А. В. Потоцького, О. В. Пристанської, В. Г. Самойлова, О. Б. Сахарова, Г. К. Синілова, О. В. Старкова, А. Х. Степанюка, М. О. Стручкова, С. А. Тарарухіна, І. К. Туркевича, В. П. Філонова, В. Е. Емінова, О. Є. Чечетіна, С. І. Цветкова, М. П. Чубинського, Б. М. Шавера, В. Ю. Шепітька, І. В. Шмарова, І. Р. Шинкаренка, Г. Г. Шиханцова, В. І. Шакуна, О. Ю. Шумілова, О. М. Яковлева, Н. М. Якушина та ін., праці зарубіжних вчених, зокрема Г. Кайзера, В. Фокса, Г. Шнайдера.

Мета написання цієї монографії – з'ясувати стан та тенденції пенітенціарної злочинності та їхні детермінанти, дослідити закономірності виникнення груп негативного спрямування серед засуджених, висвітлити поняття кримінальної субкультури як одного із видів асоціальних субкультур агресивного спрямування, її складових частин і елементів, а також носіїв цього виду контркультури. Основне завдання роботи полягає у тому, щоб дати кримінологічну характеристику основних принципів співіснування індивідів, котрі є

носіями кримінальної субкультури (кримінальні лідери, «авторитети» і «злочинці в законі»), як детермінантів пенітенціарної злочинності, визначити основні заходи попередження, виявлення та припинення протиправної діяльності груп негативного спрямування та їхніх лідерів у кримінально-виконавчому процесі.

Пропонована монографія орієнтована на студентів, аспірантів, наукових співробітників і викладачів юридичних факультетів вищих навчальних закладів. Її мета – удосконалення викладання таких дисциплін, як криминологія, криміналістика, кримінально-виконавче право, оперативно-розшукова діяльність, та продовження дослідницької діяльності стосовно протидії пенітенціарній, професійній та організованій злочинності. Працівники пенітенціарної системи України та інших правоохоронних органів можуть використовувати монографію як методичний посібник.